

هشتم

۱) در آیات و روایات چه ویژگی هایی را به دوست خوب نسبت داده اند؟

هدلی و همراهی

پاره ای از آتش؟

نزدیک تر از خوشاوند؟

ترسناک تر از هر چیزی؟

برترین اندوخته و سرمایه؟

شمسیری زیبا از هر آلوده

عامل زنده شدن روح و روان انسان؟

به نظر شما توصیف های ستون اول درباره چه چیز یا چه کسی است؟
توصیف های ستون دوم چه؟

به نظر شما ممکن است توصیف های هر دو ستون درباره یک چیز یا یک شخص باشد؟
همه این توصیف هایی که خواندید، ویژگی هایی است که در روایات به دوست و هم نشین نسبت داده شده است.

فعالیت کلاسی

به نظر شما چگونه ممکن است که دوست انسان از یک سو به عنوان برترین اندوخته و سرمایه معرفی شود و از سوی دیگر به عنوان پاره ای از آتش؟

۱- امام علی علیه السلام غرالحکم، ج ۱، ص ۱۴، ح ۲۳ .

۲- پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله ، کنز العمال، -۲۴۸۵۵ .

۳- امام علی علیه السلام غرالحکم، ۱۶۶۵ .

۴- پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله ، بحار الانوار، ج ۷۴، ص ۱۶۷ .

۵- امام علی علیه السلام ، غرالحکم، ۵۸۴۲ .

۶- امام جواد علیه السلام ، بحار الانوار، ج ۷۴، ص ۱۹۸ .

انتخاب سرنوشت ساز

انتخاب دوست در دوران نوجوانی، اهمیت و حساسیت بالایی دارد. این اهمیت به دو دلیل است؛ اول اینکه در سنین بلوغ، عواطف انسانی در حال رشد و شکوفایی است و برقراری پیوند دوستی در این دوران به این شکوفایی کمک می‌کند و باعث پرورش عواطف نوع دوستی و محبت‌ورزی می‌شود. دوم اینکه وقتی علاقه قلبی بین دو دوست ایجاد می‌شود، آن دو، از صفات و حالات همدیگر تأثیر می‌پذیرند. میزان این اثرپذیری در دوران نوجوانی بسیار بالا و گاه به حدی است که شخص می‌کوشد مانند دوست خود حرف بزند و مثل او انتخاب و زندگی کند.

البته این اثرپذیری بسیار آرام و تدریجی است؛ به گونه‌ای که گاه حتی خود انسان نیز متوجه آن نمی‌شود و به مرور به همرنگی کامل با دوستانش می‌انجامد. امام علی علیه السلام درباره این اثرپذیری می‌فرماید:

از دوستی با افراد فاسد بپرهیز که وجودت ناخودآگاه، ناپاکی و بدی را از آنان می‌رباید؛ درحالی که

تو از آن بی‌خبری. ^۱ (۲) اثر پذیری انسان از دوست چگونه است؟

(۳) امام علی علیه السلام درباره اجتناب از دوستی با افراد فاسد چه می‌فرماید؟

(۴) چرا باید در انتخاب دوست دقت کنیم؟

بهترین دوست

دوستان شما چه کسانی هستند؟ آیا تاکنون از خود پرسیده‌اید چرا آنها را به عنوان دوست خود انتخاب کرده‌اید؟ معیار و ملاک شما برای انتخاب آنان چه بوده است؟ آیا می‌توان با یک برخورد اتفاقی یا بر اساس ظاهر افراد آنان را برای دوستی انتخاب کرد؟

بالا بودن میزان تأثیری که دوستان بر اخلاق و رفتار ما می‌گذارند، اهمیت دقت در انتخاب دوستان را به خوبی آشکار می‌کند. پس شایسته است دوستان خود را با معیارهایی انتخاب کنیم که در نهایت باعث رشد و پیشرفت اخلاقی و فکری ما شود. با برخی از این معیارها در کتاب سال هفتم آشنا شدیم؛ مواردی همچون اهل نماز و نیکی بودن، صداقت و راست‌گویی و وفای به عهد. این بار نیز با

۱- بحار الانوار، ج ۷۴، ص ۱۹۸.

۵) ویژگی های دوستان خوب را نام ببرید؟

۶) ویژگی های دوستانی که اهل فکر و اندیشه هستند را بنویسید

۷) چرا در روایات به دوری از دوستی با افراد نادان توصیه شده
مراجعه به قرآن کریم و سخنان پیشوایان با برخی است؟
در کلمات این راهنمایان درمی یابیم دوست واقعی ان کسی است که:

۱- اهل فکر و اندیشه باشد^۱

یکی از معیارهای مهم در انتخاب دوست این است که شخصی را که به دوستی انتخاب می کنیم، عاقل باشد. دوست خردمند و دوراندیش، ما را در گرفتن تصمیمات درست، کمک می کند و خطر قرار گرفتن در مسیرهای نامناسب را از ما دور می کند. چنین دوستی، بدون فکر و اندیشه، راهی را پیش پای دوست خود نمی گذارد و اگر خویش نیز نتواند دوستش را راهنمایی کند، او را به سمت مشورت با افراد آگاه و مطلع سوق می دهد.

از سوی دیگر، دوستی با افراد نادان؛ یعنی کسانی که کارهای خود را نه بر اساس فکر و اندیشه بلکه بر مبنای احساسات و هیجانات زودگذر انجام می دهند، ضررهای زیادی برای ما به همراه دارد. این افراد با دادن مشورت های غلط و نادرست به دوستان خود، زمینه های انحراف و لزش آنان را فراهم می آورند.

✓ برای همین، در روایات توصیه شده است که از دوستی با فرد نادان پرهیز کنید؛ زیرا او می خواهد که به نفع شما قدمی بردارد؛ ولی به علت نادانی، مایه زیان و ضرر شما می شود^۲.

دوستی با مردم دانا نکوست
دشمن دانا به از نادان دوست
دشمن دانا بلندت می کند
بر زمینت می زند نادان دوست^۳

۲- اهل گناه نباشد و از گناه دیگران نیز ناراحت نشود^۴

دوری کردن از گناهان و آلودگی های اخلاقی یکی دیگر از ویژگی های مهم دوست خوب است. متأسفانه برخی انسان ها به گناه و زشتی و بی بندوباری عادت کرده اند و با هر کس دیگر که دوست شوند، او را نیز تحت تأثیر خلق و خوی ناشایست خود قرار می دهند. به همین دلیل حضرت علی علیه السلام دوستی با این گونه افراد را به شدت منع کرده است:

۱- سوره اعراف، آیه ۱۹۹؛ و امام علی علیه السلام، کافی، ج ۴، ص ۸۵.

۲- امام علی علیه السلام، نهج البلاغه، حکمت ۲۹۳.

۳- سعدی.

۴- امام علی علیه السلام، میزان الحکمه، ج ۲، ص ۱۵۸۴.

۸) چرا امام علی علیه السلام ما را از دوستی با افراد بی بند و بار

منع کرده است؟

«سزاوار و شایسته نیست که مسلمان با افراد بی بند و بار رفاقت کند زیرا او کارهای

زشت خود را زیبا جلوه می دهد و دوست دارد که دوستش هم رنگ او باشد.»

پس هرگاه دیدید که دوستان به راحتی گناهان خود را برای شما تعریف می کند و شما را نیز به انجام آن یا همراهی با خود دعوت می کند، یا اگر دیدید وقتی اشتباه یا گناهی مرتکب می شوید، دوستان با خنده از کنار شما می گذرد و حتی شما را به ادامه آن کار تشویق می کند، باید بدانید که وی دوست مناسبی نیست. این افراد در روایات به شمشیری زهرآلود تشبیه شده اند که اگر چه ظاهرشان براق و زیباست؛ اما بسیار خطرناک اند.^۲

چون بی ابلیس آدم روی هست پس به دوستی نشاید داد دست^۳

۳- خیر خواه دوستانش باشد^۴

دوستان واقعی، خیر یکدیگر را می خواهند. برای همین هر عیبی که از دوستان ببینند، پنهانی به او تذکر می دهند و دوستان را در برطرف کردن این عیوب یاری می کنند، گرچه در این میان ممکن است طرف مقابل متوجه خیرخواهی دوستش نباشد و از این کار ناراحت شود.

امام صادق علیه السلام می فرماید :

«محبوب ترین دوستانم نزد من کسی است که عیب های مرا به من هدیه دهد.»^۵

ویژگی هایی که بیان شد، می تواند معیار مناسبی برای انتخاب دوستان باشد. کسانی که به این ویژگی ها توجه نکردند و با اهمیت دادن به جنبه های مادی و ظاهری با هرکسی که سر راهشان قرار گرفت، دوست شدند، سرنوشت خوبی در این دنیا پیدا نکردند. این افراد در آخرت نیز چیزی جز

حسرت و پشیمانی به همراه نخواهند داشت!

و رُوزی که ظالم دو دست خویش را با دندان می گزد وَ یَوْمَ یَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ

۹) عاقبت افرادی که جنبه مادی و ظاهری را در انتخاب دوست

در نظر گرفتند چیست؟

يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا و می گوید ای کاش با پیامبر [و دین او] همراه می شدم.

يَا وَيْلَتَى لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا
وای بر من، کاش فلان شخص را به عنوان دوست
خود انتخاب نمی کردم،
او مرا از یاد خدا گمراه کرد، پس از آنکه آن [یاد خدا]
به من رسیده بود.

فرهاد به همراه خانواده خود به یک محله جدید آمد. او در این محل با یکی از هم سن و سالان خود، که در همسایگی شان بود، دوست شد؛ اما با گذشت زمان، رفتارهایی از او دید که متوجه شد که وی دوست مناسبی نیست. فرهاد اکنون بر سر یک دوراهی است؛ از یک سو نمی خواهد به دوستی خود با او ادامه دهد و از سوی دیگر نمی داند که چگونه می تواند به این دوستی نامناسب پایان دهد. شما چه پیشنهادهایی به او می دهید؟

بیشتر بدانیم

دوستی به رنگ سراب

برخی برای دوستی با دیگران معیار مشخص و مناسبی ندارند و هنگامی که از آنها می پرسى چرا با این فرد دوست شدید؟ می گویند چون ظاهر جذابی داشت یا شیفته حرف هایش شدم؛ برخی ها حتی وضعیت مالی افراد را سبب دوستی با آنها معرفی می کنند. حدس بزنید که این گونه دوستی ها چه نتایجی می تواند داشته باشد.

وقتی کسی را دوست می داریم، محبت ما نمی گذارد خطاها و نقاط ضعف او را به خوبی ببینیم و به همین دلیل به راحتی به او اعتماد می کنیم. پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ درباره این حالت انسان می فرماید:

دوست داشتن هر چیز، تو را نسبت به عیب های آن کور و کر می کند^۱.

صفحات حوادث روزنامه ها و مجلات، انباشته از سرگذشت کسانی است که با ملاک های

۱- سوره فرقان، آیات ۲۸ و ۲۹. ۲- من لا یحضره الفقیه، ج ۴، ص ۳۸۰.

ظاهری به دیگران علاقه‌مند می‌شوند و سپس به خاطر محبت و اعتمادی که به آنها دارند، طبق خواسته‌های آنان رفتار می‌کنند. این افراد به راحتی فریب می‌خورند و مورد سوءاستفاده کسانی قرار می‌گیرند که با حرف‌ها و ظاهری آراسته، خود را در قلب آنان جای داده بودند.

اشکال دیگر این دوستی‌ها ناپایداری آنهاست. به نظر شما شخصی که تنها به خاطر ظاهر کسی به او علاقه‌مند می‌شود، تا چه زمانی می‌تواند به این دوستی ادامه دهد؟ همین که این شخص، فردی با ظاهر زیباتر ببیند دوست قبلی خود را فراموش می‌کند و دلباخته بعدی می‌شود. اکنون باید پرسید که تکلیف دوستی قبلی چیست و این قطع ناگهانی دوستی بر روحیه افراد چه تأثیری خواهد گذاشت؟ پاسخ آن همه اعتماد و روزها و ساعت‌های تلف شده را چه کسی خواهد داد؟!

۱۰) حدود و وظایف دوستی را نام ببرید؟

حفظ دوستی از پیدا کردن دوست مشکل‌تر است. پایداری رابطه دوستی و رسیدن به ثمرات و نتایج آن بستگی به رعایت برخی از حدود و انجام وظایف متقابل دارد.

برخی از این حدود و وظایف عبارت‌اند از:

۱- احترام به دوست: اگرچه بین دوستان نزدیک باید صمیمیت حکم فرما باشد؛ اما در هر حال باید به شخصیت همدیگر احترام گذارند و از محدوده ادب و اخلاق خارج نشوند. امام علی علیه السلام می‌فرماید:

به اتکای رابطه صمیمانه و دوستانه، حق برادرت را ضایع مکن؛ زیرا این عمل

رابطه دوستی را از بین می‌برد و کسی که حقش را ضایع ساخته‌ای، دیگر دوست تو

(۱۱) این سخن امام علی علیه السلام

نخواهد ماند!..

مربوط به کدام یک از حدود و وظایف دوستی است؟

نام ناپسند نهادن، مسخره کردن، شوخی‌های آزاردهنده، استفاده بیش از حد و بدون اجازه از وسایل دوستان، از مواردی است که پیوند دوستی را سست می‌کند.

۲- میانه‌روی در دوستی: لازمه دوستی پایدار، رعایت میانه‌روی است. گاه شیفتگی فوق‌العاده به دوست باعث می‌شود که حدود دوستی رعایت نشود و همین مسئله مشکلاتی را برای ما به وجود می‌آورد.

۱۲) چه مواردی پیوند دوستی را سست می‌کند؟

۱- نهج البلاغه، نامه ۳۱.

۱۳) در میانه روی در دوستی باید چه نکاتی را رعایت کرد؟

۱۴) امام علی علیه السلام در موضوع پرهیز از گفتن همه اسرار به

دوست چه می فرماید؟

میانه روی در دوستی را باید در چند مورد به خوبی رعایت کرد.

الف) پرهیز از گفتن تمامی اسرار به دوست: در عین اعتماد به دوست، نباید همه اسرار زندگی خود را به او بگوئیم. چه بسیار اتفاق افتاده است که دوستی‌ها به هم می‌خورد و افراد به افشای اسرار دوست خود اقدام می‌کنند. حضرت علی علیه السلام می‌فرماید:

محبت خود را نثار دوست کن، و در عین حال به طور مطلق به او اعتماد مکن.

همان گونه که می‌خواهی با تو رفتار نماید با او رفتار کن، اما همه اسرار را با او در میان

مگذار!

ب) نداشتن توقع بی‌جا از دوست: نباید انتظار داشته باشیم دوست ما هرگونه خواسته ما را برآورده سازد و یا همواره برای ما فداکاری کند و به خاطر ما از همه چیز خود بگذرد. برخی از افراد، توقع ایثار و فداکاری یک‌طرفه از دوست خود دارند؛ تا جایی که انتظار دارند در هر امر باطل و ناحقی هم از آنان حمایت کند. امام علی علیه السلام می‌فرماید:

کسی که از دوست خود جز فداکاری انتظار ندارد، همواره [از او] خشمگین و ناراحت

است. ۲

(۱۵) این سخن امام علی (ع)

اشاره به کدام از موارد میانه روی در دوستی می‌باشد؟

ج) پرهیز از علاقه افراطی: دوستی‌های دوران نوجوانی، ممکن است به سرعت به علاقه‌های

بسیار شدیدی تبدیل شود. این نوع علاقه‌های افراطی موجب اضطراب و پریشانی خاطر می‌شود و آرامش

زندگی انسان را برهم می‌زند؛ زیرا فرد همواره نگران از دست دادن دوست خود یا دور شدن از اوست.

۱۶) چرا باید در دوستی از علاقه افراطی پرهیز کنیم؟

به نظر شما چگونه می‌توان از ایجاد دل‌بستگی‌ها و علاقه‌های افراطی در دوستی‌ها جلوگیری کرد؟ و اگر کسی دچار این اشتباه شود، چگونه می‌تواند خود را از این وابستگی نجات دهد؟